

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури і мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента
«ІКОНОПИС. ПРАКТИЧНИЙ КУРС»

підготовки Магістра
спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та реставрація»
освітньо-професійної програми «Образотворче мистецтво та візуальні практики»

Луцьк – 2026

Силабус освітнього компонента «ІКОНОПИС. ПРАКТИЧНИЙ КУРС» підготовки магістра галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки, спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та реставрація», за освітньо-професійною програмою «Образотворче мистецтво та візуальні практики».

Розробник: Берlach О.П., доцент кафедри образотворчого мистецтва, доцент, кандидат архітектури.

Гарант освітньо-професійної програми:

Олександр БЕРЛАЧ

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

протокол № 8 від 26. 01. 2026 р.

Завідувач кафедри:

Тетяна ПРОКОПОВИЧ

I. Опис освітнього компонента

Найменування Показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна	Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Спеціальність В 4 «Образотворче мистецтво та реставрація» Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво та візуальні практики» Магістр	Вибіркова
		Рік навчання 1
Кількість годин / кредитів 120 год/4		Семестр 1
		Лекції 10
		Практичні 14
ІНДЗ: нема		Самостійна робота 88
		Консультації 8
	Форма контролю: залік	
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові **Берlach Олександр Павлович**
Науковий ступінь **к. арх.**
Вчене звання **доцент**
Посада **доцент**
Контактна інформація: тел. **0508605951**,
ел. адреса: sasha.berlach@gmail.com
Дні занять (<https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>)

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу.

Предметом вивчення освітнього компонента є розширення знань та понять з храмової культури, Богослов'я ікони, іконології та іконографії. Студент здобуде практичні навички класичного письма ікони, вміння на базі існуючих класичних ікон створити власну інтерпретацію того чи іншого твору.

Вивчення технік і технологій виконання має будуватись на невід'ємному зв'язку всіх елементів зображувальної мови: композиції, тонових, кольорових, пластичних, просторових співвідношень. Вся система навчання повинна сприяти розвитку образного і абстрактного мислення студентів, вихованню творчого професіонала в галузі.

Основою викладання є техніко-технологічні особливості іконопису відповідно до матеріалів. Кожне наступне завдання ускладнюється по зростаючій за методом послідовного засвоєння закономірностей системнавічання.

Цей курс використовуватиме поєднання лекційних, практичних занять і самостійної

роботи.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета – отримання студентами теоретичних і практичних навичок у створення витворів сакрального мистецтва, зокрема – іконопису.

Завданням освітнього компонента є засвоєння системи відповідних знань у галузі:

- прищепити студентам повагу до духовної культури людства, навчити їх чемному ставленню до духовного спадку свого народу, дати студентами основи технік і технологій створення ікон, ази іконографії.

- вивчити історію розвитку іконопису в контексті зміни стилів, зокрема в архітектурі (сакральної, світської);

- аналізувати стилістичні та типологічні ознаки основних періодів історії розвитку іконопису;

- розширити знання та поняття з храмової культури, Богослов'я ікони, іконології;

- володіти базовими знаннями історії та богослов'я ікони і особливостями творення ікони з урахуванням усталених канонічних вимог. Володіти технологією класичного темперного іконопису.

- раціонально використовувати техніко-технологічні знання у проектній та виробничій практиці;

- уміти застосовувати специфічні прийоми виготовлення класичних ікон (конструктивно-композиційні, колористичні, техніко-технологічні) у практиці;

- добре володіти основами художньо-образної мови та виражальними можливостями відповідних матеріалів, різними видами художніх технік та технологій;

- застосовувати набуті знання у власних дослідженнях, творчих пошуках.

Для фахового знання в області сакрального мистецтва студентам необхідно вивчити та усвідомити усі аспекти даного предмету, професійно володіти теоретичними та практичними знаннями, основними вміннями і навиками щодо створення класичної ікони та створювати інтерпретацію образу.

3. **Soft skills.** Критичне мислення, самоаналіз, відкритість до зворотного зв'язку, сприйняття критики, адаптивність, гнучкість, планування та організація, емоційна витривалість, мотивація та пристрась

4. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ роб.	Сам. роб.	Конс	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Стильові ознаки української ікони.						
Тема 1. Особливості духовного світу українських ікон і образів. Розвиток сучасного сакрального мистецтва в Україні. Сучасна українська ікона. Копія лику української ікони в техніці жовткової темпері.	56	4	6	44	2	ІРС/30

Разом за модулем 1	56	4	6	44	2	30
Змістовий модуль 2. Іконографічний канон. Технологія жовткової темпері.						
Тема 1. Іконографічний канон, історія виникнення та трансформація. Техніко-технологічні особливості іконопису відповідно до матеріалів, прийоми письма . Творча композиція в техніці жовткової темпері «Херувими серафими» - стилізоване зображення ангельських чинів.	64	6	8	44	6	IPC/40
Разом за модулем 2	64	6	8	44	6	40
Види підсумкових робіт						Бал
КР. Підсумкова творча робота на довільну іконографічну тему.						КР/ 30
Всього годин/балів	120	10	14	88	8	100

**Форма контролю: ДС – дискусія, ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, КР – контрольна робота.*

Контроль здійснюється у формі виконання здобувачем освіти контрольного завдання згідно затвердженого графіку. Контрольні роботи з курсу проводяться у формі виконання практичних робіт. Оцінка за контрольну роботу доводиться до відома здобувачів освіти не пізніше семи днів після проведення. Перескладання контрольної оцінки з метою її підвищення не дозволяється. Максимальна кількість балів – 30.

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна та творча робота студентів має на меті засвоєння умінь та навиків в роботі з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення набутих знань та творчого пошуку, сприяє краще організувати свій навчальний та творчий час, працювати з літературою та з сучасною інформаційною технологією, дисциплінує розум, творче мислення, відпрацьовує вміння формувати свої творчі думки, сприяє краще засвоїти навички та майстерність у живописі.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Змістовий модуль 1. Стильові ознаки української ікони.		
1.	Тема 1. Особливості духовного світу українських ікон і образів. Розвиток сучасного сакрального мистецтва в Україні. Сучасна українська ікона. Копія лику української ікони в техніці	44

	жовткової темпері.	
	Разом за змістовим модулем 1.	44
Змістовий модуль 2. Іконографічний канон. Технологія жовткової темпері.		
2.	Тема 1. Іконографічний канон, історія виникнення та трансформація. Техніко-технологічні особливості іконопису відповідно до матеріалів, прийоми письма . Творча композиція в техніці жовткової темпері «Херувими серафими» - стилізоване зображення ангельських чинів	44
	Разом за змістовим модулем 2.	88
Всього годин		88

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти.

Силабус розроблено згідно [2025 Положення про організацію освітнього процесу на першому \(бакалаврському\) та другому \(магістерському\) рівнях вищої освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 26 грудня 2017 року номер 1669. Зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 січня 2018 року за номером 100/31552 Положення про організацію роботи з охорони праці і безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах та закладах освіти. Провести інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності і техніки безпеки з даного ОК.

Аудиторні навчальні заняття проводяться за затвердженим в установленому порядку розкладом. Для успішного засвоєння відповідних фахових компетентностей з даного освітнього компонента здобувач зобов'язаний відвідувати усі аудиторні заняття та виконувати завдання.

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком навчання згідно [2025 ПОЛОЖЕННЯ про організацію освітнього процесу здобувачів освіти за індивідуальним графіком навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) за погодженням із керівником курсу та деканатом факультету.

Оцінювання знань здобувача освіти здійснюється згідно [2025 ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки](#)

Замість практичної поточної роботи, на розгляд викладача, здобувачу може зараховуватись участь у конкурсі чи виставці, з живопису, абстрактного живопису чи графіки із застосуванням гармонійного поєднання кольорів, при умові, що він свою експонував творчу роботу в період залікового кредиту. Згідно з [2024 ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) .

Політика щодо академічної доброчесності.

Викладач і здобувач освіти мають дотримуватись [ст. 42 Закону України «Про освіту»](#). Усі здобувачі освіти повинні ознайомитись із основними положеннями [Кодексу академічної](#)

[доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#) та [Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ](#).

Практичні роботи студентів мають бути оригінальними творами власного виконання. Приклади можливої академічної недоброчесності – творчий або академічний плагіат. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності як повторне проходження оцінювання (повторне виконання завдання відповідної теми).

Здобувачу освіти необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально) не привласнювати чужу інтелектуальну працю; вказувати посилання на першоджерело. У творчих, дослідницьких, методичних роботах, при виконанні самостійної роботи, слід аргументовано доводити і висловлювати власну думку, спираючись на знання та уміння, здобуті у процесі навчання у ЗВО.

Приклади можливої академічної недоброчесності :

- у практичних завданнях – використання чужих робіт, виконаних не власне здобувачем освіти,

- у теоретичних завданнях – відсутність посилань на використані джерела, присвоєння, (без відповідних посилань) чужих умовиводів та міркувань.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження відповідної теми або змістового модуля.

Порушенням академічної доброчесності також вважаються: академічний плагіат, списування, необ'єктивне оцінювання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Поточні роботи оцінюються наприкінці вивчення відповідної теми, кінцевий термін здачі - напередодні модульної контрольної роботи з даного змістового модуля. Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Здобувач освіти має право звертатися до викладача за додатковим поясненням матеріалу курсу (модуля) чи змісту практичних завдань протягом робочого часу усно, електронною поштою. На запит зацікавлених здобувачів освіти, викладач призначає консультацію для аналізу самостійної роботи здобувачів освіти. Відвідування таких консультацій за бажанням здобувачів освіти.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).

Перескладання модулів за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний) оцінюється без зниження оцінки.

Поточні роботи оцінюються наприкінці вивчення відповідної теми, Кінцевий термін здачі – напередодні модульної контрольної роботи з даного змістового модуля, або ж на затверджену, на засіданні кафедри дату перегляду академічних робіт в кінці семестру.

Відтермінування модульних контрольних робіт здійснюється в межах складання сесії.

Розподіл загальної кількості балів між поточним контролем, підсумковим модульним контролем, екзаменом та критерії оцінювання визначається силябусом ОК і доводяться до відома здобувачів освіти на початку семестру.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом, але бали за це не нараховуються. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба,

працевлаштування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, здобувачі освіти має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними нотатками, а також практичною роботою. Довгострокова відсутність здобувача освіти на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з освітнього компонента і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими здобувачами освіти не передбачені.

У випадку, якщо здобувач освіти пропускає заняття з поважної причини, він має змогу надолужити вивчений матеріал, отримавши та виконавши індивідуальне завдання яке оцінюється згідно оцінювання конкретного пропущеного лекційного чи практичного заняття.

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали. У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг здобувач може дібрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему тощо).

V. Підсумковий контроль

Формою семестрового контролю з освітнього компонента «*Іконопис. Практичний курс*» є залік. Розподіл балів, що присвоюються здобувачам освіти з освітнього компоненту є сумою балів за виконання практичних завдань, самостійну роботу та підсумковий контроль (КР). Впродовж семестру здобувач освіти за виконання завдань поточного контролю і самостійної роботи отримує – 70 балів. Підсумковий контроль здійснюється у формі контрольних робіт. Контрольні роботи - це творчі практичні роботи за темами змістових модулів, за кожною з яких здобувач освіти може отримати максимально 30 балів. Термін здачі контрольних робіт оприлюднюється на початку семестру. До здачі підсумкової контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які здали усі поточні завдання даного змістового модуля.

Якщо підсумкові бали поточного контролю та підсумкового модульного контролю становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, набрані бали можуть бути зараховані як підсумкова оцінка з ОК.

Залік – це форма підсумкового контролю засвоєння здобувачем освіти теоретичного матеріалу та практичних вмінь і навичок за семестр. Для отримання допуску здобувач освіти має відпрацювати практичні роботи до дати заліку під час основної сесії. Оцінки за відпрацьовані роботи викладач виставляє в електронний журнал успішності поруч або замість «н». У випадку, якщо здобувач освіти отримав менше, ніж 35 балів, він не може бути допущеним до заліку і повинен бути відрахований за академічну неуспішність.

Приклад завдання для практичної роботи в разі перескладання заліка: Техніко-технологічні особливості створення ікони в техніці жовткового іконопису. Написання лика святих.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до 2024 ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки за умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, конкурсів, виставок тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Критерії оцінювання завдань

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
28-30 /38-40	<p><i>“Відмінно”</i> – заслуговує здобувач освіти, що має міцні, ґрунтовні теоретичні знання, які застосовує на практиці. Здобувач освіти досконало володіє теоретичним матеріалом, самостійно поповнює свої знання, розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни, дотримується методичної послідовності виконання зображення, самостійно аналізує та komponує зображення в картоні, досконало розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, охайно та у відведений час виконує завдання.</p>
25-27/35-37	<p><i>“Дуже добре”</i> – заслуговує здобувач освіти, що має ґрунтовні теоретичні та практичні знання, але має стандартне мислення. Здобувач освіти добре володіє теоретичним матеріалом, розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни, дотримується методичної послідовності виконання завдання (технологічні карти), аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші, добре розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, охайно та у відведений час виконує завдання. Практичні роботи відповідають обраній темі, з незначними технічними недоліками.</p>
22-24/32-34	<p><i>“добре”</i> – заслуговує здобувач освіти, що має належні теоретичні та практичні знання, але має стандартне мислення. Здобувач освіти не завжди орієнтується в теоретичному матеріалі, не завжди впевнено та відповідно застосовує поняття та терміни, дотримується технологічних прийомів виконання завдання під керівництвом викладача, аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші під керівництвом викладача, допускає помилки в конструктивному, колірному рішеннях, але розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, допускаючи не значних помилок, виконує завдання у відведений час.</p>
15-21/20-31	<p><i>«задовільно»</i> - заслуговує здобувач освіти, що може продемонструвати теоретичні та практичні знання. Здобувач освіти не орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, не дотримується техніко-технологічної послідовності виконання завдання, не вдало komponує зображення в аркуші, недостатньо орієнтується в колірній палітрі та допускається значних помилок у проектній діяльності, роботі над картонами, не охайно, зі значним запізненням виконує завдання.</p>
	<p><i>«достатньо»</i> - заслуговує здобувач освіти, що має слабкі теоретичні та</p>

10-14/11-19	практичні знання. Здобувач освіти слабо орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, дотримується методичної послідовності виконання завдання під керівництвом викладача, не завжди вірно розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), допускаючи не значні помилки, орієнтується в колірній палітрі опосередковано, допускається значних помилок у техніко-технологічній послідовності виконання завдання, невчасно виконує завдання.
0-9/0-10	«Не задовільно» - заслуговує здобувач освіти, що має дуже слабкі теоретичні та практичні знання. Здобувач освіти взагалі не орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, не дотримується конструктивної та техніко-технологічної послідовності виконання завдання. Відсутні елементарні поняття технології виконання завдання.

VI. Шкала оцінювання

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

Максимальна кількість балів 100.

90-100 бал. – усі завдання виконані в повному обсязі. Здобувач проявив креативність мислення, що відобразилося у оригінальності форм виконаних завдань. Зроблені цікаві висновки до кожної теми з власними ідеями задіяння набутих компетентностей та отриманих знань.

82-89 бал – завдання виконані у повному обсязі. Допущені невеликі недоліки – проявлена недостатня креативність мислення.

75-81 бал. – обсяг виконання завдань з порушеннями до вимог. Допущені певні недоліки у представлення матеріалу, аналізу. Не проявлені оригінальність та креативність за осмисленою тематичною інформацією.

67-74 бал. – неповний обсяг виконання завдань. Не дуже вдало підібраний візуальний матеріал щодо тематики завдань. Робота без креативних думок і смислового навантаження.

60-66 бал. – неповний обсяг виконаних завдань. Не проявлено у висновках до кожної теми креативного мислення та зачатків прогнозування щодо застосування отриманих компетентностей у майбутній роботі. Відсутня презентаційна складова творчої роботи.

1-59 бал. – Завдання виконані або частково, або не виконані зовсім. Не дотримано вимог до виконання завдань. Не опановано потрібні компетентності, не засвоєно потрібний обсяг знання для професійної роботи.

Перегляд творчих робіт відбувається в кінці кожного семестру у дату затверджену на засіданні кафедри.

VI. Рекомендована література

1. Аврамук А., Берлач О. Дослідження та розвиток культурно-мистецької спадщини Волині. Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. Черкаси. 2023. Вип. №8. С. 3-4.
2. Берлач О. П. Малярські техніки, методи і прийоми в станковому живописі. Методичні рекомендації для студентів спеціальності 6.020200 «Образотворче мистецтво». Луцьк, 2011. 68 с.
3. Берлач О. П. Засоби зображення предметів в перспективі: методичні рекомендації до виконання завдань самостійної роботи з курсу «Перспектива в образотворчому мистецтві». Луцьк, 2017. 12 с.
4. Берлач О. Иконографія як візуальне джерело інформації на прикладі фондової збірки музею Волинської ікони. *International scientific innovations in human life: матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції (8-10 червня)*. Манчестер. 2022. С. 625-629.
5. Берлач О. П. Малярські осередки на волині періоду ренесансу в контексті розвитку мистецької спадщини України / О. П. Берлач // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Мистецтвознавство. Архитектура. - 2011. - № 5. - С. 91-94.
6. Берлач О. П. Технологія розписного вітражу: методичні рекомендації для здобувачів першого бакалаврського рівня художньо-педагогічних спеціальностей. Луцьк: Волинська обласна друкарня. 2022. 22 с.
7. Берлач Олександр. Дослідження й атрибуція зразків пізнього середньовіччя та нової доби фондової збірки Музею Волинської ікони. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2021. Вип. 46. Том 1. С. 51-57.
8. Василик Р. Теорія і практика сакрального мистецтва у вищій освіті України. Вісник ЛАМ. Львів, 2001.
9. Галина Новоженець. Образотворче мистецтво української діаспори 1940-1970 років: поліваріантність художнього досвіду. Львів. Вид-во «Кальварія». 2015. – 280 с.
10. Олександр Берлач, Тетяна Галькун. Технологічні особливості матеріалів: живопис, реставрація. Методичні рекомендації для студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2022. - 30 с.
11. Кордюк В. Матеріали і технологія живопису: Навч. Посібник. Львів: Темпера, 2020. – С. 9-24.
12. Кристопчук К. Синтез технік монументального мистецтва в храмовій архітектурі. Львів. 2002. 251с.
13. Лесик-Бондарук О., Берлач О. П. До питання аналізу діяльності народних зодчих та малярів Волині. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, 2020, № 2 (263-264). С. 37-46.

14. Скоп Л. Українське церковне малярство у Галичині: техніка і технологія XV-XVIII ст. Дрогобич: Коло. 2013. 192 с.
15. Скоп Л. Датування галицьких ікон XIV-XVI ст. Дрогобич: Коло. 2017. 120 с.
16. Степовик Д. Ікони козацької доби. Укр. культура. 1995. - No 2-12.- С.39-41.
17. Тарасенко О. Молитва іконописця. Укр. культура. 2000.- No 1.-С.22-23.
18. Титов М.Ф. Техніка і технологія темперного жовткового іконопису: Навчальний посібник. К.: VONA MENTE. 2005. – 96 с.
19. Тищенко О. Історія декоративно–прикладного мистецтва України (XIII–XVIII). К.: Либідь, 1992.
20. Шимчук М. Природа вітражу. Львів: ЛАМ, 2001. 75 с.
21. Rytual ikonopisarski. Slaska Szkola ikonograficzna. Zabrze. 2016. 54 s.